

GRØNLANDS SNE-ANEMONE (ANEMONE RICHARDSONI HOOK.)

Af professor, dr. phil. *Tyge W. Böcher*

De færreste forestiller sig vist, at der gror anemoner i Grønland. Det er også kun befolkningen i Holsteinsborg, der har planterne lige inde på livet. De behøver blot at gå ned i krattene langs elven, der løber ud i Ulkebugt for at finde dem. Sne-anemonen hører nemlig – hvis man ser på hele Grønland – til de sjældne arter. Den er kun fundet mellem de to Isortoq-fjorde, altså fra lidt nord for Holsteinsborg til lidt syd for Sukkertoppen, og her kun i kystfjeldene, hvor den gror på frodige, fugtige steder, der om vinteren er godt kulet ned under et tykt snelag.

Sne-anemonens blomst er gul. Derved ligner den naturligvis gul anemone (*Anemone ranunculoides*) i Danmarks frodige løvskove, men ellers ligner den ikke så meget vore hjemlige gule eller hvide anemoner. Den adskiller sig navnlig fra disse ved sine stængler og sine frugter. Alle danske har vist om foråret studeret anemoner og set, at de nede i mulden har grenede, tykke, brune jordstængler, hvorfra blade og blomstrende skud sendes op. Tykkelsen skyldes et vældigt forrådsvæv af stivelsefyldte celler. Disse forrådsstoffer gør anemonerne i stand til tidligt – inden skoven springer ud – at sende blade og blomster op. Bladene kan derfor nå at udnytte forårslyset og få opbygget nye reserver i jordstænglerne til brug ved næste forårsfremstød. Men den grønlandske sne-anemone er ikke nogen forårsplante, den blomstrer om sommeren i juli, og dens blade arbejder hele sommeren og lige til sneen igen begraver planterne i september-oktober. For den er et underjordisk forrådsorgan ikke nødvendigt. I stedet for den tykke jordstængel har den et system af ganske tynde, blege, vidt omkring krybende jordstængler, der ikke indeholder meget forrådsvæv. Fra de underjordiske stængler udgår med mellemrum langstilkede, dybt trefligede blade og 10–20 cm høje oprette blomstrende stængler, der bærer det for anemoneslægten karakteristiske svøb af tre siddende blade i samme højde. I modsætning til gul anemone, som ofte har 2–3 stilkede blomster, er der altid kun én langstilket blomst hos sne-anemonen. Efter afblomstringen vokser stilken videre, så at frugterne kommer til at sidde længere fra svøbbladene end blomsterne. Hos de

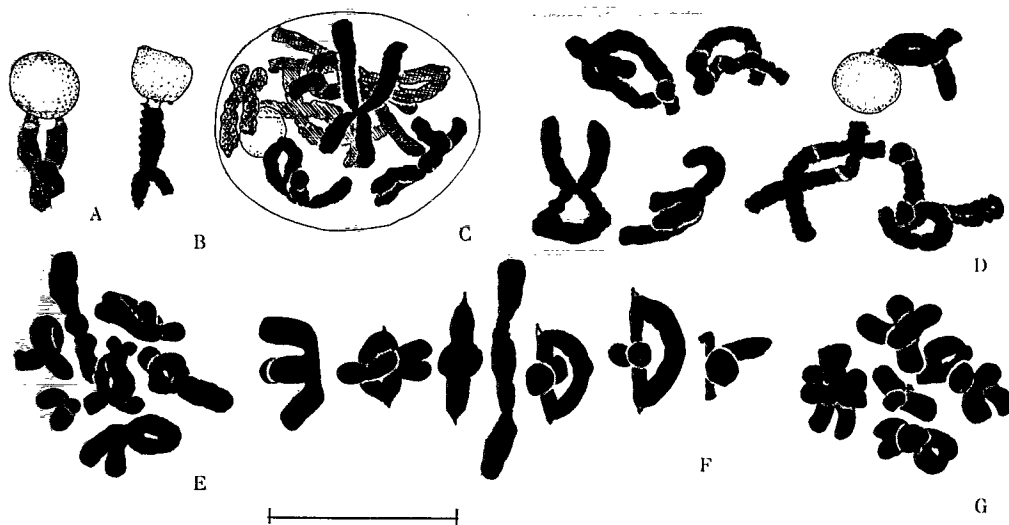

Sne-anemone i snelejevegetation af dværg-pil (Salix herbacea) på sydsiden af Præstefjeldet ved Holsteinsborg. – T. W. B. fot. juli 1961.

danske anemoner omdannes blomstens frie frugtanlæg til en samling små nødder, der øverst har et ganske kort næb, men hos sne-anemonen vokser griflen ud til en lang krog. Nødderne kan derved hægte sig fast i pelsen på ræv og hare eller i sportsstrømper eller plus-fours. Nødderne sidder tæt sammen med krogene strittende ud til alle sider, omtrent som hos eng-nellikerod.

Sne-anemonens anatomi har været studeret af professor Knud Jessen (Medd. o. Grønl. XXXVI p. 415). Af interesse er især bladene, som kun har et enkelt lag palladeceller (med spanske vægge) og et meget stort svampvæv af stærkt grenede celler, og som i de større bladtænder har særlige organer for vandafgivelse, udpresning af vand (hydatoder). Sne-anemonen vokser ofte, hvor luftens fugtighed er høj i bunden af krat eller langs elve. Den har måske derfor brug for at kunne komme af med vand gennem disse hydatoder.

Der er fornylig også foretaget undersøgelse af sne-anemonens cellekerner (Botaniska Notiser Bind 112 p. 353). Læseren skal blive sparet for alt for meget om kromosomer – men disse bærere af de levende organismers arveanlæg er nu meget in-

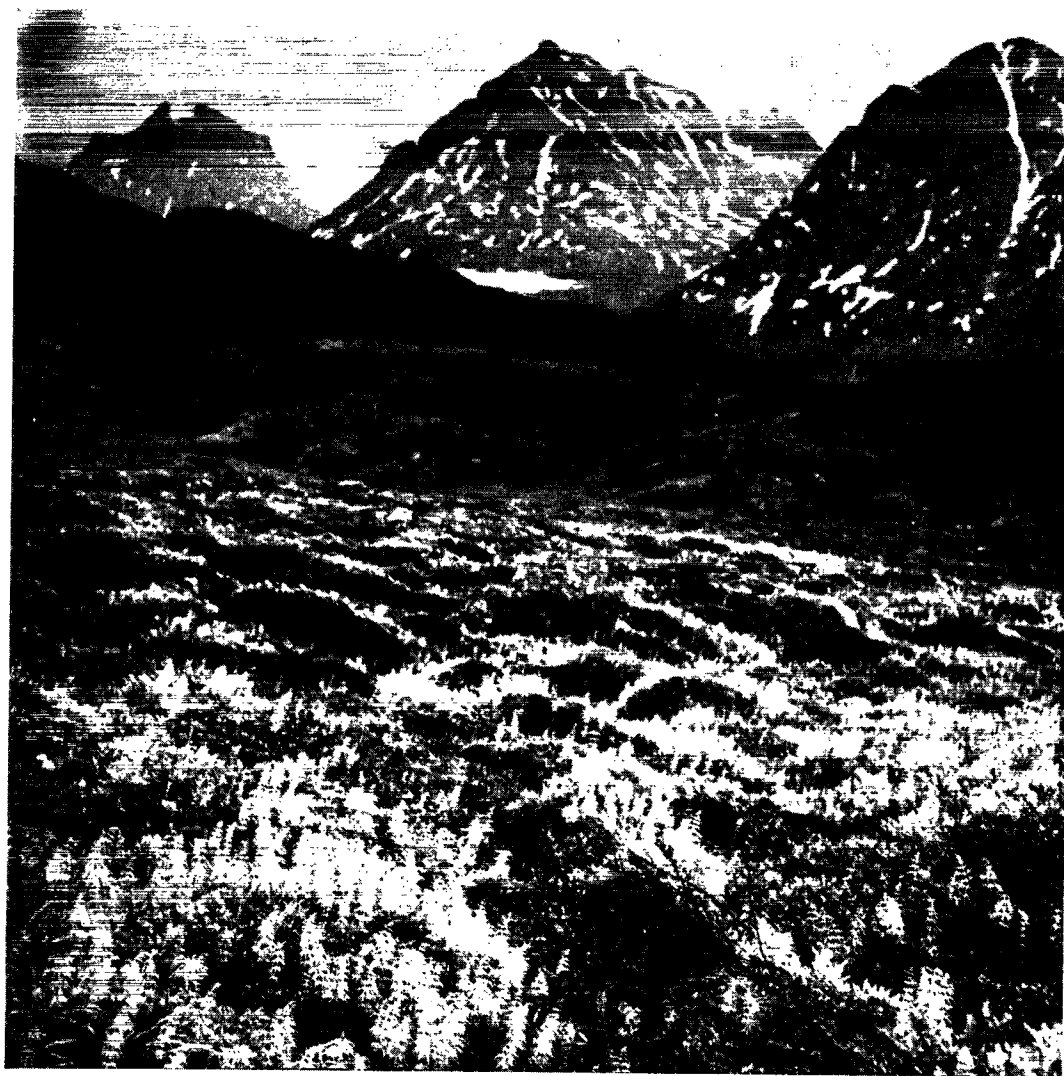
Kromosomerne i cellekerner i støvkornmoderceller hos sne-anemonen.

A - B: Det kromosompar, der står i forbindelse med kernelegemet. C - D: Slutningen af reduktionsdelingens »forstadium«, i D er de 7 par tegnet hver for sig. E - G: Midtstadiet af reduktionsdelingen, i F er de 7 par tegnet hver for sig, i G er der 5 par og til venstre en gruppe af 4 kromosomer. Skala 1/100 mm. Efter Böcher.

interessante netop hos sne-anemonen. De er relativt store, hvorfor man ved mikroskopering kan se mange enkeltheder. Der er 14 kromosomer, som under kønscelledannelsen normalt danner 7 par (tvillingkromosomer), men sommetider forekommer der kun 5 par og „firlinger“, idet 4 kromosomer har dannet en gruppe. Sådanne grupper af 4 kromosomer træffes i almindelighed hos planter med fordoblet kromosomtal, derfor er det særlig spændende at finde dem her, hvor vi er nede på det lavest kendte kromosomtal hos anemoneslægten.

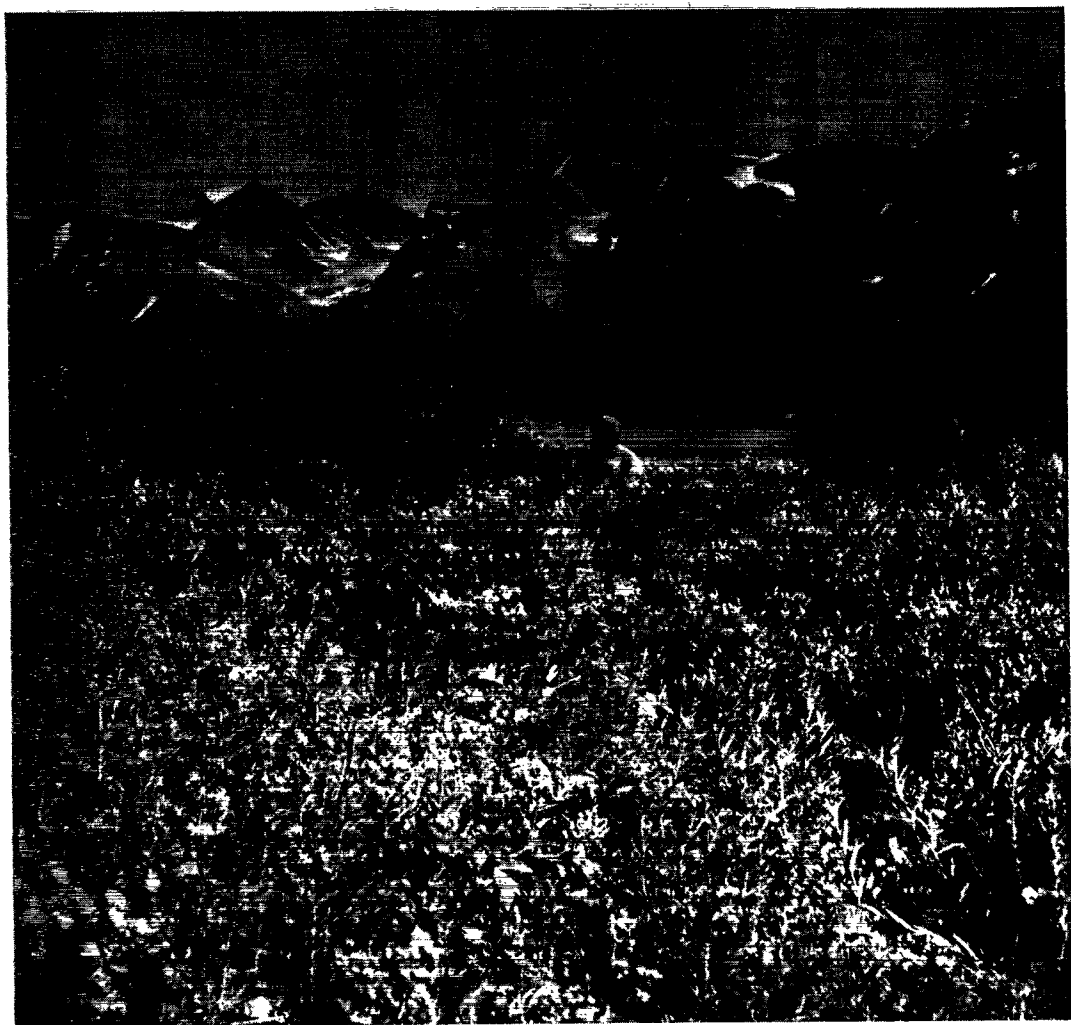
Sne-anemonen hører til en underslægt af *Anemone*, der kaldes „*Rivularidium*“. De fleste arter her har 16 kromosomer, kun sne-anemonen – der henføres til en særlig afdeling – har 14. Medens de andre i underslægten har flere blomster ad gangen, har vi fået reduceret blomstertallet til én, samtidig med, at antallet af kromosomer er dalet til 14. Der er kun 1 art af underslægten, der ligner sne-anemonen ved at have 1 blomst, og det er tykbladet anemone, en meget mærkelig plante, der vokser vildt ganske isoleret på Tasmanien syd for Australien. Skal vi virkelig helt til Tasmanien i dag for at finde sne-anemonens nærmeste slægtning? Meget tyder herpå.

Det er nu ellers ikke således, at sne-anemonen sådan som tasmaneren har et lille udbredelsesområde. Tværtimod gror den fra Nordøstasien og tværs gennem Nordamerika til Vestgrønland. Også i Nordamerika gror den i fugtige krat på elvbrinker

*Udsigt fra Dragefjeldene mod den inderste del af Kangerdluarssugssuaq. Tuet hede med skov-padderokke. Fjeldene i baggrunden 12-1500 m høje.
I lavningen i dette terrain er sne-anemonen uhyre almindelig. – T. W. B. fot. juli 1958.*

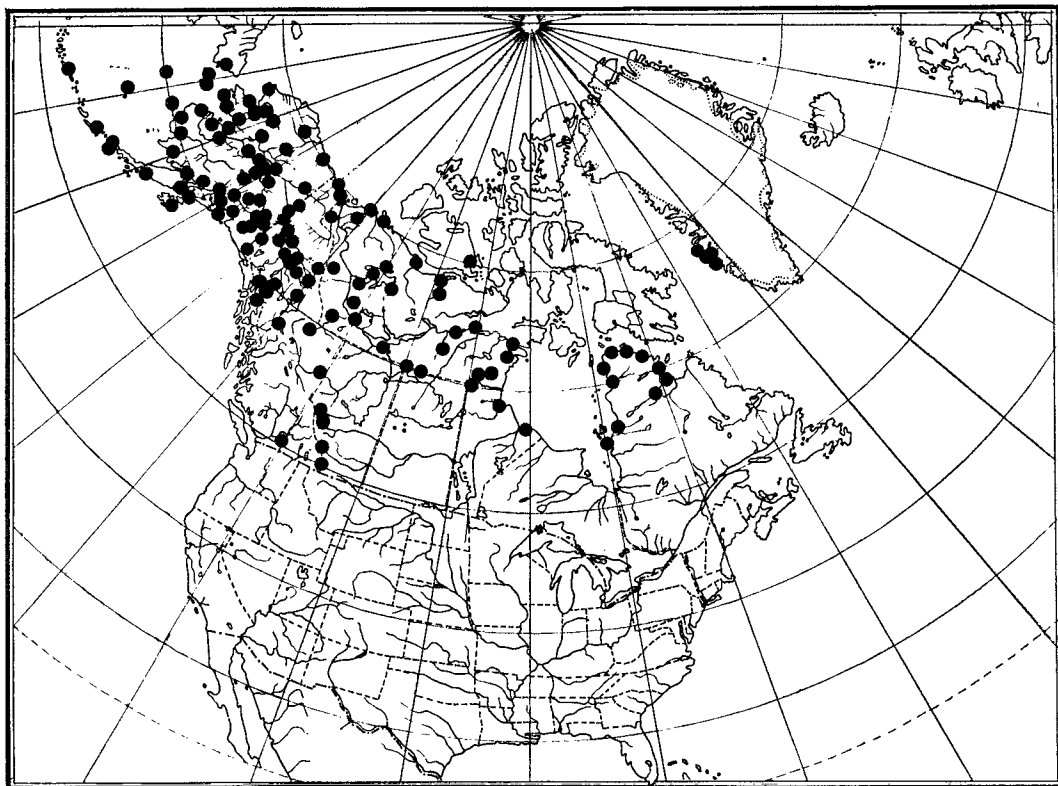
og i snelejer, d. v. s. steder i fjeldene, hvor sneen samler sig og ligger konstant om vinteren. Denne udbredelse er imidlertid fuld af problemer. – Vi kan først spørge: Hvor har sne-anemonen opholdt sig under istiden? – Ingen ved det, men den kunne vel nok finde pletter i Alaska, hvor der var isfrit. Herfra kunne dens nødder hægtet fast i dyrenes pels, spredes til alle sider. Den har tydeligvis nået tværs over det tidligere nedisede canadiske landskab til Labrador. Men hvordan kom den til Grøn-

*Sydskråningen af Ungatdluup qáqai (Nordre Kangerdluarssuq).
I baggrunden det 1440 m høje Avqutikitsaq. Frodig pilekrat, kvan, smalbladet gederams og
rosenrod omkring manden (med myggenet). Langs bække i dette område har sne-anemonen
så vidt vides i øjeblikket sin nordgrænse. — T. W. B. fot. juli 1958.*

land? En fugl kan have haft den i sin fjerdragt. Javel — måske. Men hvorfor er den da ikke fundet på Baffin Island, der er meget tættere ved Labrador?

Problemet bliver først rigtig morsomt, når vi studerer dens grønlandske forekomster. Som omtalt gror den kun mellem de to Isortoq-fjorde. Men netop her er fjeldene spidse og høje, udformet af lokale bræer og ikke — ialt fald næppe under sidste istid — udglattet og afrundet af en dækkende indlandsis. Skulle da den grønlandske udbredelse kunne forklares ved at antage, at sne-anemonen under sidste istid holdt

*Udbredelsen i Nordamerika og Grønland af sne-anemone (Anemone richardsoni).
De amerikanske lokaliteter efter kort udarbejdet af E. Hultén og A. E. Porsild.*

til i de høje kystfjelde mellem Sukkertoppen og Nordre Kangerdluarssuk, hvor der rundt omkring mellem alle bræerne nok stak isfri sydvendte fjeldsider frem med frodige snelejer? Vi ved det naturligvis ikke, men mange ting kunne tyde på det, og sne-anemonens voksestedes-krav (dens økologi) skaber ingen hindring for denne tanke. Den er for nylig af den østrigsk-kanadiske botaniker R. Beschel blevet fundet i 550 meters højde i Tunugdliarfikdalen på Troldfjeldshalvøen nord for Sdr. Strømfjord. Den er således næppe varmekrævende.

Det er med den slags uløste spørgsmål ofte således, at de fængsler, fordi en besvarelse af dem vil få enorme konsekvenser. Hvis nemlig sne-anemonen kunne klare sig i det takkede kystfjeldsområde mellem de to Isortoq-fjorde, så kunne mange andre arter også gøre det. Specielt ville mange sneleje-arter og urteli-arter kunne overleve, for de er nemlig ligesom sne-anemonen ikke særlig varmekrævende, men fugtighedskrævende (sne-elskende). Det viser sig ved, at de mod nord i Grønland holder sig til kystbjergene, men undgår det varme og tørre bagland langs indlands-

isen. Men hvorfor gror da alle disse snelejearter ikke også kun i de egne, hvor vi har anemonen? Vel sagtens fordi de i højere grad end anemonen har kunnet sprede sig efter istiden eller har klaret sig på flere steder rundt om i landet, f. eks. nede ved Kap Farvel, hvor vi også har takkede og høje fjelde, der ikke kan have været dækket helt af is.

Så kan der vist foreløbig ikke komme mere ud af en skildring af sne-anemonen. Der er som bekendt over 400 blomsterplanter og bregneagtige planter i Grønland – alle har de morsomme problemer. Der er nok at studere. I tilfældet sne-anemonen er oplysning om flere findesteder særlig vigtig, da den ovennævnte teoris rigtighed i nogen grad afhænger af, om anemonen også i fremtiden kun bliver fundet i det omtalte fjeldområde eller lignende områder med „alpin“ fjeldstruktur.

Hvis De kommer til Holsteinsborg og er en ven af blomster, bør De ikke spare Dem selv for en tur til Præstefjeldet, hvor det flere steder vrirler med sne-anemone. Kan De ikke finde den, gør det ikke så meget, for De får nok en dejlig tur alligevel og vil opleve en virkelig artsrig og spændende flora; Præstefjeldet er, hvad botanikere vil kalde en „fin lokalitet“.